

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

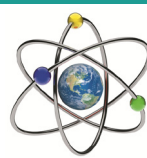
№10(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 366 sahifa,
2-oktyabr, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Raqamli oliy ta'lim boshqaruvida kommunikativ kreativlikni rivojlantirishning tashkiliy pedagogik mexanizmi	10
Mamatova Xilola Muxiddinovna	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanishning ijobiy va salbiy jihatlari: tizimli tahlil va strategik yondashuvlar	14
Zamira Nishanova	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda muloqot va ijodiy faoliyat orqali o'zini namoyon etish ko'nikmalarini shakllantirish	17
Abdug'afforova Navbahoroy Botirjon qizi	
Raqamli sivilizatsiya davrida oliy ta'limda axborot-analitik kompetensiyani shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari	22
Oybek Davlatov	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda o'yin texnologiyalarining ahamiyati	27
Bekmuhammedova Muhlisa Abdusattarovna	
Jaloliddin Rumiy asarlarida komil inson va shaxsiy kamolot masalalari	33
Qodirova Madina Odiljon qizi	
Interfaol ta'lim texnologiyalari asosida o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	37
Ergasheva Shaxnoza Baxtiyor qizi	
Rhythmic Gymnastics: a Harmony of Art and Sport	42
Hurshida Murzoyeva	
Sport to'garaklari mashg'ulotlarining talaba-yoshlar jismoniy rivojlanishiga ta'siri	46
Jabborova Sevara Asroqul qizi	
Inklyuziv ta'lim sub'yektlari hamkorligini boshqarishning innovatsion pedagogik mexanizmlari	51
Kuranboyeva Ozoda Xakimovna	
Maktabdan tashqari ta'lim muhitining o'quvchilar ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga ta'sir etuvchi pedagogik omillari	57
Mexriniso Nosirova	
Yangi O'zbekistonda maktabgacha va maktab ta'limi tizimi uchun zamonaviy pedagog kadrlar tayyorlashning rivojlanish istiqbollari	61
Sodiqova Yulduzxon Maxamat qizi	
Integrating Culture in Language Teaching and Developing Intercultural Tolerance: Pedagogical Approaches and Classroom Implications	65
Tairova Ruzakhon Umidbek qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida darsga ijobiy munosabatlarni shakllantirish va rivojlantirish texnologiyalari	71
Tursunbayeva Yulduz	
Sun'iy intellekt asosidagi adaptiv ta'lim muhitining pedagogik-psixologik nazariy asoslari	75
Xakimov Utkirbek Ilhomjon o'g'li	
O'zbek xalq cholg'ulari orkestri ijrochiligi san'atining rivojlanish tarixi va uning pedagogik ta'limdagi o'rni ...	79
Miskinova Sabina Ziyadxon qizi	
Преодоление узбекско-русской лингвокультурной интерференции при текстоворождении студентов-филологов: методический аспект	85
Тахирова Маъсуда Абдужаббор кизи	
Инновационные методы преподавания русского языка в вузах Узбекистана: развитие коммуникативной и речевой компетенции учащихся	91
Шокаримова Камола Абдуллаевна	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida yumshoq ko'nikmalarni shakllantirishning nazariy-metodologik asoslari....	98
<i>Yakubjonov Xasan Qahramonovich</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ilmiy-ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari	103
<i>Umarov Xusniddin Egamboyevich</i>	
Sport maktabi o'quvchilarida yengil atletika intervalli mashg'ulotlari yordamida chidamlilikni oshirish	107
<i>Shuxrat Xudoyberdiyev Mamayusupovich, Abduqahhorov Nuriddin Xabibulloyevich</i>	
O'zbek va jahon adabiyoti matnlarini qiyosiy tahlil qilishda sun'iy intellekt va kompyuter lingvistikasining o'rni	112
<i>Sodikova Makhliyo</i>	
Milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan harbiy tarbiya metodlari	117
<i>A'zamov Inom Salimjonovich</i>	
Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining inklyuziv ta'lim sharoitida o'quvchilar bilan ishlashda STEAM yondashuvidan foydalanish metodikasini takomillashtirish	121
<i>Abidjanova Vasila To'likinovna</i>	
Kommunikativ topshiriqlar asosida ingliz tilida gapirish ko'nikmasini rivojlantirishning metodik imkoniyatlari	129
<i>Prenova Gulsara Barlikbayevna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining pedagogik nutqiy kompetentligini rivojlantirishning nazariy asoslari	134
<i>Meyliqulova Manzura Abdullayevna</i>	
Kasbiy ta'lim sifatini boshqarishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish	138
<i>Ne'matova Zarina Furqat qizi</i>	
Kimyoning asosiy tushuncha va qonunlarini aksiomatik asosda talqin qilishning ilmiy-pedagogik ahamiyati	141
<i>Kamolova Nargiza Ibragimovna</i>	
Моделирование процесса формирования патриотизма у курсантов на основе культурного наследия казахской и узбекской интеллигенции	147
<i>Малдыбаев Куандик Бекбауович</i>	
Bo'lajak tarjimonlarda mumtoz asarlardagi leksik-frazeologik birliklarni tarjima qilish kompetensiyasini shakllantirish ("Firdavs ul-iqbol" asari misolida)	152
<i>Borasulova Dilnoza Dilmurodjon qizi</i>	
WHY I+1 is Not the ZPD: Reassessing Input-Based and Sociocultural Accounts of EFL Development	155
<i>Sattarova Zulxumor Nodirbek kizi</i>	
Лингвометодическая компетенция учителя русского языка: генезис понятия и структура в современной педагогической науке	159
<i>Икрамова Мунира Маруфжановна</i>	
Kasbiy axloq va pedagogik madaniyat masalasini tadqiq etishda ilmiy tadqiqot metodlarining o'rni va vazifalari	163
<i>Kazakov Shavkat Norqobilovich</i>	
Kichik maktab yoshidagi bolalar nutq faoliyatida ijtimoiy muhitning psixologik roli	168
<i>Shadiyev Feruz Djaxonovich</i>	
Intellektida nuqsoni bo'lgan kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning so'z boyligini boyitishda o'yin texnologiyasidan foydalanish	173
<i>Xolmuxamedova Zilola Azimovna</i>	
PIRLS xalqaro baholash dasturida matn bilan ishlashning asosiy turlari va ularni boshlang'ich ta'limda qo'llash metodikasi	178
<i>Yusupova Gulshiraxan Zinatdinovna</i>	
Ona tili ta'limida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish orqali o'qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirish	183
<i>Toshmatova Yulduz Olloqulovna</i>	
Kompetentlikka asoslangan ta'limda pedagogning kasbiy madaniyatining o'rni	190
<i>Xojamov Ilhomjon Rahmonaliyevich</i>	

Boshlang'ich ta'limda darslik va o'quv lug'atlari integratsiyasi asosida o'quvchilarning lingvistik-kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	195
Ergasheva Tuyg'unoy Shavkatjon qizi	
Bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarining raqamli-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirishning integrativ-metodik modelini takomillashtirish	201
Ataboyeva Muxlisa Azimjon qizi	
Raqamli ta'lim nazariyasi va metodikasi asosida oliy ta'lim pedagoglarining kasbiy faoliyatini takomillashtirish.....	209
Choriyeva Lobar Fayzullo qizi, Safarov Azamat Rasul o'g'li	
Inklyuziv ta'limda o'quvchilarning individual ehtiyojlarini aniqlash va ularga mos pedagogik yondashuvlarni tashkil etish	214
Avazova Ozoda Ashurali qizi	
Integrativ yondashuv asosida talabalarning kreativ faoliyatini rivojlantirishning pedagogik texnologiyalari ...	219
Abdusabirova Laylo Azizjon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining imloviy savodxonligini oshirish usullari	224
Ashurova Zilolaxon Baxodir qizi	
Boshlang'ich ta'limda Jeopardylabs platformasi asosidagi o'yin-topshiriqlarnig dars samaradorligidagi ahamiyati.....	229
Atayeva Baxrinisa Abduvaxidovna	
Tasviriy san'at talabalarida perseptiv qobiliyatlarni rivojlantirishning pedagogik-psixologik asoslari	233
Bazarova Muyassarxon Maxamadyusubovna	
What Trainee English Teachers Notice in AI-Generated Assessment Tools: Fault Detection in Two Tesol Cohorts	238
Dildora Kdirbayeva	
Zamonaviy didaktik vositalar asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kometensiyasini rivojlantirish mexanizmi.....	246
Ergasheva Ma'mura Suyunovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida "Ilk qadam" milliy o'quv dasturi asosida bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashning pedagogik asoslari.....	250
Ergasheva Umrinisso Komilovna	
Aqli zaif bolalarda kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishning diagnostik mezonlari va ko'rsatkichlari ...	254
Hamraqulova Durdona Dilshod qizi	
Parent Preparation for Meaningful Participation in Inclusive Education.....	258
Muazzam Bakhtierovna Abdurakhmanova	
Oliy ta'limning nofilologik yo'nalishlarida til ta'limi darsliklari mazmunini bosqichma-bosqich loyihalash	262
Muxamedova Muhlisa Avazjon qizi	
Interyer dizayn ta'limida sun'iy intellekt: bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirish metodikasi.....	268
Rustamov Kamoliddin Ziyodulla o'g'li	
Differences Between Professional and Amateur Boxing	273
Shuhrat Dilmuradov	
Лингводидактический потенциал интерактивного обучения в развитии речевой компетенции пятиклассников.....	277
Ергашева Эльвира Владимировна	
Теория, метод и профессиональное действие: пути модернизации дисциплины "Методика преподавания родного языка" в педагогическом вузе.....	281
Шоира Баймурадовна Бабаева	
Yozma nutq kompetensiyasini rivojlantirishga yo'naltirilgan kognitiv-grafomotor mashqlar tizimi	285
Rashidova Saida Ravshonbek qizi	
4-sinf o'qish savodxonligi darslarida o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari	289
To'xtaxo'jayeva Shaxnoza Muhammadumar qizi	

Ingiliz tilini o'qitishda formativ baholash tizimini takomillashtirishning pedagogik asoslari	294
<i>Allayarova Muhabbat Xudayarovna</i>	
Pedagogical Conditions for Establishing an Integrative Approach to Developing Students' Didactic Competence	300
<i>Orazova F. O.</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida empatik liderlikka asoslangan boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish	306
<i>Umarova Moxinur Shukuroxunovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining pedagogik faoliyatini metodik loyihalashning zamonaviy holati va mavjud muammolari.....	312
<i>Temirova Shahloxon Xoshimjon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida lingvistik tafakkurni rivojlantirishning kognitiv-lingvodidaktik asoslari	317
<i>Abdullayeva Dilovar Bahrullayevna</i>	
"Avesto" ta'limotida ma'naviy-axloqiy qarashlarning pedagogik xususiyatlari	321
<i>Aliyev Islambek Tursinbayevich, Ibragimova Farangiza Oybekjon qizi</i>	
O'quvchilarda milliy tuyg'ularni shakllantirishning ilmiy – pedagogik asoslari	326
<i>Begmatova Nasiba Safarbayevna</i>	
Fizikadan nostandart va olimpiada masalalarini yechish orqali o'quvchilarning muhandislik kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi.....	330
<i>Jo'rayev Farxod Isroilovich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda divergent-kasbiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirishda kreativ yondashuvning didaktik imkoniyatlari.....	338
<i>Xolbo'tayeva Dilfuza Usmon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida vaqtni boshqarish kompetensiyalarini shakllantirishda mustaqil ta'lim topshiriqlarining pedagogik imkoniyatlari.....	346
<i>Norova Nargiza Xalmamat qizi</i>	
Katta yoshdagi ayollarda metabolik salomatlikni yaxshilashga yo'naltirilgan sog'lomlashtiruvchi jismoniy mashg'ulotlar metodikasi	350
<i>Ruziyeva Raxima Bobojonovna</i>	
Technology-Integrated English Writing Instruction: a Tpack-Based Approach to Competence Development.....	357
<i>Omonova Maftuna Shermatovna</i>	
Disleksiyali o'quvchilar bilan individual ishlashning psixologik-pedagogik asoslari	362
<i>Toshpo'latova Go'zal Fayzullo qizi</i>	

DISLEKSIYALI O'QUVCHILAR BILAN INDIVIDUAL ISHLASHNING PSIXOLOGIK- PEDAGOGIK ASOSLARI

Toshpo'latova Go'zal Fayzullo qizi

Aniq va ijtimoiy fanlar universiteti magistri

E-mail: gozaltoshpulatov@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada disleksiyali o'quvchilar bilan individual ishlashning psixologik-pedagogik asoslari, disleksiyaning mazmuni va uning o'quv jarayonida namoyon bo'lish xususiyatlari yoritilgan. Disleksiyali o'quvchilarning o'qish, yozish, tovush-harf munosabatlarini o'zlashtirish hamda matn mazmunini anglash jarayonida duch keladigan qiyinchiliklari tahlil qilingan. Shuningdek, individual yondashuvning ta'lim samaradorligini oshirishdagi ahamiyati, o'qituvchining pedagogik faoliyati, psixologik qo'llab-quvvatlash, korreksion mashg'ulotlar va ota-onalar bilan hamkorlik masalalariga e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: disleksiya, o'qish qiyinchiliklari, individual yondashuv, psixologik-pedagogik yordam, korreksion ta'lim.

Abstract: This article examines the psychological and pedagogical foundations of working individually with students who have dyslexia, as well as the nature of dyslexia and how it manifests during the learning process. It analyzes the difficulties these students encounter in reading, writing, mastering sound-letter relationships, and comprehending text. Furthermore, the article highlights the importance of an individual approach in enhancing educational effectiveness, the teacher's pedagogical role, psychological support, remedial sessions, and collaboration with parents.

Key words: dyslexia, reading difficulties, individual approach, psychological-pedagogical support, remedial education.

Аннотация: В данной статье рассматриваются психолого-педагогические основы индивидуальной работы с учащимися с дислексией, содержание дислексии и особенности её проявления в образовательном процессе. Анализируются трудности, с которыми сталкиваются учащиеся с дислексией при чтении, письме, освоении звуко-буквенных соотношений и понимании содержания текста. Также уделяется внимание важности индивидуального подхода в повышении эффективности обучения, педагогической деятельности учителя, психологической поддержки, коррекционных упражнений и сотрудничества с родителями.

Ключевые слова: дислексия, трудности в обучении, индивидуальный подход, психолого-педагогическая поддержка, коррекционное обучение.

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan biri har bir o'quvchining individual imkoniyatlari, ehtiyojlari va rivojlanish xususiyatlarini hisobga olgan holda sifatli ta'lim olishi uchun sharoit yaratishdan iborat. Umumta'lim maktablarida o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirish sur'ati bir xil emas. Ayrim o'quvchilar o'qish, yozish, hisoblash yoki og'zaki nutq bilan bog'liq faoliyatlarda tengdoshlariga nisbatan ko'proq qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin. Bunday holatlarda pedagogning individual yondashuvi alohida ahamiyat kasb etadi. O'qish ko'nikmasini egallashdagi qiyinchiliklarning muhim ko'rinishlaridan biri disleksiya hisoblanadi. Disleksiya o'qish jarayonida harflar va tovushlarni moslashtirish, so'zlarni to'g'ri va ravon o'qish, bo'g'inlarni birlashtirish hamda o'qilgan materialni anglash kabi jarayonlarda qiyinchiliklar bilan namoyon bo'lishi mumkin.

Shu bilan birga, disleksiya bolaning aqliy salohiyati pastligini anglatmaydi. Aksincha, disleksiyali o'quvchi boshqa sohalarida yuqori qobiliyatlarni namoyon qilishi mumkin. Disleksiyali o'quvchi bilan ishlashda uning o'qishdagi xatolarini faqat kamchilik sifatida baholash noto'g'ri pedagogik yondashuvga olib kelishi mumkin. O'quvchini muntazam ravishda tanqid qilish, boshqa bolalar bilan taqqoslash yoki uning qiyinchiliklarini e'tiborsiz qoldirish o'quv motivatsiyasining pasayishiga va o'ziga bo'lgan ishonchning susayishiga sabab bo'lishi mumkin. Shu bois disleksiyali o'quvchilar bilan ishlashda psixologik va pedagogik yondashuvning uyg'unligi muhimdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Disleksiya va disleksiya o'quvchilar bilan ishlash masalalari R. Shaywitz, S. Shaywitz, L. Snowling, M. Vellutino, F. Ramus, B. Pennington, G. Reid, D. Rose, C. Lyon, J. Fletcher, J. Hulme va C. Joshi kabi olimlarning tadqiqotlarida keng yoritilgan.

R. va S. Shaywitz disleksiyaning neyrobiologik va psixologik xususiyatlarini tadqiq etgan bo'lsalar, L. Snowling va M. Vellutino o'qishdagi qiyinchiliklarning fonologik asoslariga e'tibor qaratgan.

C. Lyon, J. Fletcher va B. Pennington disleksiyaning aniqlash va unga xos kognitiv jarayonlarni o'rganishga hissa qo'shgan.

G. Reid va D. Rose esa ta'lim jarayonida disleksiya o'quvchilarni individual qo'llab-quvvatlash, moslashtirilgan metodlardan foydalanish hamda pedagogik yondashuvlarni takomillashtirish zarurligini ta'kidlaydi.

Mazkur tadqiqotlar disleksiya o'quvchilar bilan ishlashda individual yondashuv, tizimli mashg'ulot va o'quvchining psixologik-pedagogik xususiyatlarini hisobga olish muhimligini ko'rsatadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Disleksiya atamasi o'qish jarayonidagi o'ziga xos qiyinchiliklarni ifodalash uchun qo'llanadi. Zamonaviy ilmiy qarashlarda disleksiya neyrobiologik asosga ega bo'lgan, o'qishning aniqligi va ravonligiga ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan o'ziga xos o'rganish qiyinchiligi sifatida tavsiflanadi. Disleksiya o'quvchilarda qiyinchiliklar turli shaklda namoyon bo'lishi mumkin. Ba'zi o'quvchilar harflarni tez va to'g'ri tanishda qiynalsa, boshqalari harf va tovush o'rtasidagi munosabatni o'zlashtirishda qiyinchilikka duch keladi. Ayrim o'quvchilar so'zlarni bo'g'inlab o'qishga ko'proq vaqt sarflaydi yoki bir so'zning turli qismlarini tushirib qoldirishi mumkin.

Disleksiyaning asosiy belgilariga quyidagilarni kiritish mumkin:

- harf va tovushlarni moslashtirishda qiyinchilik;
- o'xshash harflarni chalkashtirish;
- so'zlarni sekin yoki noto'g'ri o'qish;
- bo'g'inlarni tushirib qoldirish yoki almashtirish;
- uzun va murakkab so'zlarni o'qishda qiynalish;
- o'qish jarayonida tez charchash;
- o'qilgan matn mazmunini anglash uchun qo'shimcha vaqt talab qilinishi;
- o'qish bilan bog'liq topshiriqlarga nisbatan ishonchsizlik.

TAHLIL VA NATIJALAR

Biroq ushbu belgilarni kuzatishning o'zi bolaning disleksiya ega ekanligini mustaqil ravishda aniqlash uchun yetarli emas. O'quvchining o'qishdagi qiyinchiliklari malakali mutaxassislar tomonidan kompleks baholanishi kerak. Disleksiyaning o'quvchining umumiy qobiliyatsizligi sifatida talqin qilish pedagogik jihatdan noto'g'ri hisoblanadi.

S. Shaywitz disleksiya bilan bog'liq qiyinchiliklar bolaning umumiy intellektual imkoniyatlarini belgilamasligini ta'kidlaydi. Shu sababli pedagog o'quvchining o'qishdagi qiyinchiliklari bilan bir qatorda uning kuchli tomonlarini ham aniqlashi zarur.

O'quvchining o'qishdagi qiyinchiliklari uning psixologik holatiga ham ta'sir qilishi mumkin. Maktabda o'qish faoliyati doimiy ravishda baholanib boriladi. Agar o'quvchi topshiriqlarni tengdoshlariga qaraganda sekin bajarsa yoki ko'p xato qilsa, unda o'ziga bo'lgan ishonchsizlik paydo bo'lishi mumkin. Ayniqsa, o'qish darslarida o'quvchini sinf oldida majburan tez o'qitish, uning xatolarini omma oldida ta'kidlash yoki boshqa o'quvchilar bilan solishtirish salbiy psixologik ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bunday holatda bola o'qish faoliyatidan qochishga, javob berishdan tortinishga yoki topshiriqni bajarishga qiziqmaslikka moyil bo'lishi mumkin. Shuning uchun disleksiya o'quvchi bilan ishlashda qulay psixologik muhit yaratish muhim.

O'quvchiga xato qilish o'rganish jarayonining tabiiy qismi ekanligi tushuntirilishi kerak. Pedagog o'quvchining kichik yutuqlarini ham e'tirof etib borishi lozim. Masalan, o'quvchi avval beshta so'zdan ikkitasini to'g'ri o'qigan bo'lsa, keyingi mashg'ulotda to'rtta so'zni to'g'ri o'qishi ijobiy natija sifatida baholanishi kerak. Bunday yondashuv bolaning o'z kuchiga ishonchini oshiradi.

Disleksiyali o'quvchilarning psixologik xususiyatlarini hisobga olishda quyidagi tamoyillarga amal qilish maqsadga muvofiq:

1. O'quvchini boshqa bolalar bilan salbiy tarzda taqqoslamaslik.
2. Uning xatolarini masxara qilmaslik.
3. Topshiriqlarni bajarish uchun yetarli vaqt berish.
4. Muvaffaqiyatlarni muntazam rag'batlantirish.
5. O'quvchining qiziqishlaridan ta'lim jarayonida foydalanish.
6. O'quvchini mustaqil faoliyatga bosqichma-bosqich jalb qilish.

Individual yondashuv – o'quvchining individual imkoniyatlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda ta'lim mazmuni, metodlari va topshiriqlarini moslashtirish jarayonidir. Disleksiyali o'quvchilar uchun bunday yondashuv ayniqsa muhim, chunki har bir o'quvchining qiyinchiliklari bir xil ko'rinishda namoyon bo'lmaydi. Individual ishlashni tashkil etish, avvalo, o'quvchining qaysi ko'nikmalarda qiyinchilikka duch kelayotganini aniqlashdan boshlanadi. Pedagog o'quvchining o'qishini kuzatib, qaysi harflar yoki tovushlarda ko'proq xato qilishi, so'zlarni qanday o'qishi va matnni qay darajada tushunishini tahlil qiladi. Shundan so'ng individual maqsadlar belgilanadi. Masalan, o'quvchida harf-tovush munosabatini o'zlashtirishda qiyinchilik bo'lsa, dastlabki mashg'ulotlarda aynan shu ko'nikmani rivojlantirishga e'tibor qaratiladi. Keyinchalik bo'g'in, so'z, gap va matn darajasidagi topshiriqlarga o'tiladi.

Ta'lim jarayonida "oddiydan murakkabga" tamoyiliga amal qilish o'quvchining muvaffaqiyatga erishish imkoniyatini oshiradi. Juda murakkab topshiriqlarni birdaniga berish o'quvchining charchashi va motivatsiyasi pasayishiga olib kelishi mumkin. M. Snowling disleksiyali bolalarda o'qish jarayonini rivojlantirishda fonologik ko'nikmalarni shakllantirish va tizimli ta'lim yondashuvining muhimligini ko'rsatadi. Shuning uchun individual mashg'ulotlarda tovushlarni farqlash, so'zlarni bo'g'inlarga ajratish, tovushlarni ketma-ket aytilish va birlashtirish kabi mashqlardan foydalanish samarali hisoblanadi.

Disleksiyali o'quvchilar bilan ishlashda turli metod va vositalardan foydalanish mumkin. Ularning asosiy maqsadi o'quvchining o'qish jarayonidagi qiyinchiliklarini bosqichma-bosqich kamaytirish va mustaqil o'qish ko'nikmalarini shakllantirishdir. Fonologik mashqlar o'quvchining so'z tarkibidagi tovushlarni anglash qobiliyatini rivojlantirishga qaratiladi. Masalan: so'zning birinchi tovushini topish; so'zning oxirgi tovushini aniqlash; so'zni bo'g'inlarga ajratish; berilgan tovush ishtirokidagi so'zlarni topish; alohida tovushlardan so'z tuzish. Masalan, pedagog "olma" so'zini aytadi va o'quvchidan so'zning birinchi tovushini aniqlashni so'raydi.

Keyinchalik topshiriq murakkablashtirilib, so'zdagi barcha tovushlarni ketma-ket ajratish mumkin. O'quvchiga harflar ko'rsatiladi va ularning tovushlari aytiladi. Keyin harf va tovushni moslashtirishga oid mashqlar bajariladi. Rangli kartochkalar, harf kubiklari yoki magnitli harflardan foydalanish mashg'ulotni qiziqarli tashkil etishga yordam beradi. Murakkab so'zlarni to'liq shaklda o'qish qiyin bo'lgan hollarda ularni bo'g'inlarga ajratish mumkin. Masalan: ki-tob, mak-tab, o'-quv-chi, mus-ta-qil. O'quvchi bo'g'inlarni to'g'ri o'zlashtirgach, ularni birlashtirib, so'zni yaxlit o'qishga o'rgatiladi.

Qisqa va o'quvchining yoshiga mos matnni bir necha marta o'qish o'qish tezligi va ravonligini rivojlantirishga yordam beradi. Bunda asosiy maqsad tezlikni majburan oshirish emas, balki o'quvchining matnni tobora ishonchli va aniqroq o'qishiga erishishdir. Disleksiyali o'quvchilar bilan ishlashda bir vaqtning o'zida bir nechta sezgi kanallaridan foydalanish mumkin. O'quvchi harfni ko'radi, uning tovushini eshitadi, talaffuz qiladi va yozadi. Bunday mashqlar o'quv materialini turli yo'llar orqali mustahkamlashga yordam beradi. Multisensor yondashuvda qum yoki maxsus yuzaga harf yozish, harfni havoda chizish, harf kartochkalaridan so'z tuzish kabi mashqlardan foydalanish mumkin.

Disleksiyali o'quvchi bilan ishlashda o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki o'quvchining rivojlanishini kuzatuvchi va qo'llab-quvvatlovchi shaxs sifatida ham faoliyat olib boradi. Pedagog o'quvchining qiyinchiliklarini aniqlashi, individual topshiriqlarni rejalashtirishi va uning rivojlanish dinamikasini muntazam kuzatib borishi kerak. O'quvchining natijalarini faqat boshqa bolalar bilan emas, avvalo, uning avvalgi natijalari bilan taqqoslash maqsadga muvofiq. Masalan, o'quvchi bir oy davomida o'qish jarayonida qilgan xatolarini kamaytirgan bo'lsa, bu uning rivojlanishi sifatida baholanishi kerak. Bunday yondashuv o'quvchining individual taraqqiyotini ko'rishga imkon beradi.

Pedagog dars davomida topshiriqlarni qisqa va aniq shaklda berishi, kerak bo'lsa, topshiriqni bir necha bosqichda tushuntirishi mumkin. O'quvchiga qo'shimcha vaqt berish, matnni ovoz chiqarib yoki tinglab o'zlashtirish imkonini yaratish ham ta'lim jarayonini yengillashtiradi. Disleksiyali o'quvchining rivojlanishida ota-onalarning ishtiroki ham katta ahamiyatga ega. Maktabdagi individual mashg'ulotlar uy sharoitidagi to'g'ri yondashuv bilan qo'llab-quvvatlangan, ta'lim jarayoni izchil davom etadi.

Ota-onalarga bolani uzoq vaqt davomida majburan o'qitish yoki xatolari uchun koyish tavsiya etilmaydi. Aksincha, qisqa, muntazam va qiziqarli mashg'ulotlar tashkil etish maqsadga muvofiq. Ota-ona bola bilan birgalikda kitob o'qishi, rasmi kitoblardan foydalanishi, qisqa matnlarni tinglash va muhokama qilishga e'tibor berishi mumkin. Bolaning qiziqishiga mos mavzudagi materiallardan foydalanish o'qishga bo'lgan motivatsiyani oshiradi.

O'qituvchi va ota-ona o'rtasidagi hamkorlik muntazam bo'lishi kerak. Pedagog o'quvchining muvaffaqiyatlari, qiyinchiliklari va uyda bajarilishi mumkin bo'lgan mashqlar haqida ota-onaga tavsiyalar berib borishi maqsadga muvofiq. Disleksiya bilan bog'liq qiyinchiliklar murakkab xarakterga ega bo'lishi mumkinligi sababli, ayrim hollarda pedagogning o'zi bilan cheklanib qolmasdan, psixolog, logoped va boshqa tegishli mutaxassislar bilan hamkorlik qilish zarur.

Maktab psixologi o'quvchining emotsional holati, o'quv motivatsiyasi va o'ziga bo'lgan ishonchini qo'llab-quvvatlashga yordam beradi. Logoped esa nutq va fonologik jarayonlar bilan bog'liq qiyinchiliklarni aniqlash va korreksion mashg'ulotlarni tashkil etishda ishtirok etishi mumkin. Mutaxassislar hamkorligida o'quvchi haqida umumiy ma'lumotlar almashiladi, uning ehtiyojlari aniqlanadi va individual rivojlanish yo'nalishlari belgilanadi. Bunday kompleks yondashuv o'quvchiga ko'rsatiladigan yordamning izchil bo'lishini ta'minlaydi. Individual ta'lim jarayonida o'quvchining rivojlanishini muntazam baholab borish muhim. Bunda faqat o'qish tezligiga e'tibor qaratish yetarli emas. O'qishning aniqligi, ravonligi, matnni tushunishi, topshiriqni mustaqil bajarishi va o'ziga bo'lgan ishonchidagi o'zgarishlar ham hisobga olinishi kerak.

Baholash jarayonida quyidagi mezonlardan foydalanish mumkin:

- harf va tovushlarni to'g'ri moslashtirish;
- bo'g'inlarni to'g'ri o'qish;
- so'zlarni aniq o'qish;
- gaplarni to'g'ri o'qish;
- o'qilgan matn mazmunini tushunish;
- topshiriqlarni mustaqil bajarish;
- o'qishga bo'lgan qiziqishning ortishi.

Baholashning asosiy maqsadi o'quvchini jazolash yoki unga past baho qo'yish emas, balki keyingi pedagogik ish yo'nalishini aniqlashdan iborat bo'lishi kerak.

XULOSA

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, disleksiyali o'quvchilar bilan individual ishlash zamonaviy ta'lim jarayonining muhim yo'nalishlaridan biridir. Bunday o'quvchilar bilan ishlashda ularning o'qishdagi qiyinchiliklarini o'z vaqtida aniqlash, individual imkoniyatlarini hisobga olish va mos pedagogik metodlarni tanlash muhim ahamiyatga ega. Disleksiya o'quvchining umumiy intellektual salohiyati pastligini anglatmaydi. Shu sababli pedagogning asosiy vazifalaridan biri o'quvchining mavjud qiyinchiliklarini aniqlash bilan birga, uning kuchli tomonlarini ham ko'ra bilishdir. Individual yondashuv, muntazam mashqlar, fonologik ko'nikmalarni rivojlantirish, multisensor metodlardan foydalanish va ijobiy psixologik muhit yaratish o'quvchining ta'limdagi imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Lyon, G. R., Shaywitz, S. E., Shaywitz, B. A. A Definition of Dyslexia. *Annals of Dyslexia*, 2003, p. 1–14.
2. Shaywitz, S. E. *Overcoming Dyslexia: A New and Complete Science-Based Program for Reading Problems at Any Level*. New York: Alfred A. Knopf, 2003.
3. Snowling, M. J. *Dyslexia: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2019.
4. International Dyslexia Association. *Definition of Dyslexia*. Baltimore: International Dyslexia Association.
5. American Psychiatric Association. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders: DSM-5-TR*. Washington, DC: American Psychiatric Association Publishing, 2022.
6. Shaywitz, S. E. (2003). *Overcoming Dyslexia*. New York: Alfred A. Knopf.
7. Snowling, M. J. (2000). *Dyslexia*. Oxford: Blackwell.
8. Vellutino, F. R., Fletcher, J. M., Snowling, M. J., & Scanlon, D. M. (2004). Specific reading disability (dyslexia): What have we learned in the past four decades? *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(1), 2–40.
9. Lyon, G. R., Shaywitz, S. E., & Shaywitz, B. A. (2003). A Definition of Dyslexia. *Annals of Dyslexia*, 53, 1–14.
10. Reid, G. (2016). *Dyslexia: A Practitioner's Handbook*. Wiley-Blackwell.
11. Rose, J. (2009). *Identifying and Teaching Children and Young People with Dyslexia and Literacy Difficulties*. London: DCSF.
12. Ramus, F. (2003). Developmental dyslexia: Specific phonological deficit or general sensorimotor dysfunction? *Current Opinion in Neurobiology*, 13(2), 212–218.
13. Joshi, R. M., Dahlgren, M., & Boulware-Gooden, R. (2002). Teaching reading in an inner city school: A case study of a phonics-based intervention. *Reading & Writing Quarterly*, 18(3), 241–259.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №10(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.